

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії України і методики викладання історії

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Українська мова і література)»

Спеціальність А4 Середня освіта (за предметними спеціальностями)
Предметна спеціальність А4.01 Середня освіта (Українська мова і література)

Галузь знань А Освіта

Затверджено на засіданні кафедри
історії України і методики викладання
історії
протокол №1 від 29 серпня 2025 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Історія України
Викладач (-і)	доцент Паска Богдан Валерійович
Контактний телефон викладача	+380967192008
E-mail викладача	bohdan.paska@cnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний
Обсяг дисципліни	3 кредитів ECTS, 90 годин
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	Четвер, 15.00–17.00
2. Анотація до навчальної дисципліни	
Курс розроблено таким чином, аби надати учасникам навчального процесу – майбутнім бакалаврам за спеціальністю «Середня освіта (Українська мова і література)» – необхідні знання для формування у них системного погляду на основні етапи та тенденції розвитку політичної історії України, закономірності становлення української державності від стародавніх часів до сучасності, а також формування української культури. На цій основі сформувати у майбутніх учителів української мови і літератури відчуття причетності до тисячолітньої історії українського народу, розвинути у них патріотичні, державницькі та морально-етичні переконання. Крім того, курс спрямований на отримання студентами теоретичних знань та практичних умінь, які дадуть їм змогу адекватно і ефективно використовувати одержані навички у майбутній професійній діяльності. Навчальна дисципліна «Історія України» є обов'язковою нормативною дисципліною зі спеціальності «Середня освіта (Українська мова і література)», яка викладається в 1 семестрі в обсязі 3 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS). Вона покликана забезпечити ґрунтовні знання з політичної, економічної, культурної історії України різних епох. Особлива увага при вивченні курсу приділяється формуванню аналітичних навичок, вмінню доцільно використовувати отриманні знання для вирішення теоретичних та прикладних проблем.	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
Мета нормативної навчальної дисципліни «Історія України» – формування у майбутніх бакалаврів за спеціальністю «Середня освіта (Українська мова і література)» системного погляду на основні етапи та тенденції розвитку політичної, економічної та культурної історії України, закономірності становлення української державності від стародавніх часів до сучасності. На цій основі сформувати у майбутніх учителів української мови та літератури відчуття причетності до тисячолітньої історії, культурних досягнень українського народу, розвинути у них патріотичні, державницькі та морально-етичні переконання. Крім того, курс спрямований на отримання студентами теоретичних знань та практичних умінь, які дадуть їм змогу адекватно і ефективно використовувати одержані навички у майбутній професійній діяльності.	
4. Програмні компетентності та результати навчання	
<u>Загальні компетентності:</u> ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу, вироблення власної дослідницької стратегії й реалізації її у професійній діяльності. ЗК 3. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології в практичній діяльності. ЗК 4. Здатність бути креативним, застосовувати теоретичні знання в практичних ситуаціях. ЗК 5. Здатність вільно і грамотно, усно та письмово спілкуватися державною мовою, утверджувати національні гуманістичні ідеали, мовне й культурне багатство України. ЗК 6. Здатність реалізовувати громадянські права й обов'язки, соціальну й громадянську відповідальність. ЗК 7. Здатність навчатися й оволодівати новими знаннями. <u>Фахові (спеціальні) компетентності:</u> ФК 7. Здатність до реалізації виховної функції під час навчання. ФК 10. Здатність зберігати і примножувати мистецько-культурні цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної сфери. ФК 15. Здатність кваліфіковано аналізувати навчальні матеріали й добирати посібники й підручники, які найбільше відповідають цілям і умовам навчання.	

ФК 18. Здатність дотримуватися принципів академічної доброчесності.

Програмні результати навчання:

ПРН 7. Уміти працювати з теоретичними та науково-методичними джерелами (зокрема цифровими), віднаходити, обробляти й систематизувати інформацію, використовувати її в освітньому процесі.

ПРН 15. Застосовувати сучасні методики й технології (зокрема інформаційні) для забезпечення якості освітньо-виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах.

ПРН 19. Ефективно спілкуватися в науково-навчальній, соціально-культурній та офіційно-ділових сферах; виступати перед аудиторією, брати участь у дискусіях, обстоювати власну думку (позицію), дотримуватися культури поведінки й мовленнєвого спілкування.

ПРН 21. Забезпечувати дотримання правил академічної доброчесності у власній навчальній, науковій, педагогічній діяльності.

ПРН 23. Здатність аналізувати й вирішувати соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на підставі сформованих ціннісних орієнтирів, визначати власну соціокультурну позицію в полікультурному суспільстві, бути носієм і захисником національної культури.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	12
практичні заняття	18
самостійна робота	60

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативна/ Вибіркова
1	Предметна спеціальність А4.01 Середня освіта (Українська мова і література)	1	Нормативна

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість годин		
	лекції	практичні заняття	самостійна робота
Тема 1. Вступ до історії. Стародавня історія України	4		5
Тема 2. Руська держава (IX–XIII ст.)		2	5
Тема 3. Королівство Руське (кінець XII – середина XIV ст.)		2	5
Тема 4. Українське козацтво в XVI – першій половині XVII ст.		2	5
Тема 5. Українська козацька державність ранньомодерного періоду (середина XVII – XVIII ст.)	4	4	5
Тема 6. Творення сучасної української нації (XIX – початок XX ст.)		2	5
Тема 7. Українська революція 1917–1921 рр. та становлення модерної національної державності.	4	2	5
Тема 8. Українські землі в міжвоєнний період. Друга світова війна на території України.		2	5

Тема 9. Україна в середині XX – першій чверті XXI ст.			2	20	
ЗАГ.		12	18	60	
6. Система оцінювання навчальної дисципліни					
Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Вид контролю – залік.				
	Оцінювання знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до Порядку організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (http://surl.li/sveiyt).				
	Оцінювання здійснюється на основі накопичувальної системи оцінювання знань за 100-бальною шкалою.				
	Максимальна кількість балів – 100.				
	Шкала оцінювання				
	Оцінка в балах	Оцінка за іспит	Оцінка в національній шкалі	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за залік
	90-100	відмінно	5	A	зараховано
	80-89	добре	4	B	
	70-79			C	
	60-69	задовільно	3	D	
50-59	E				
26-49	незадовільно (з можливістю повторного складання)				
1-25	незадовільно				
Структура розподілу балів у ході аудиторно-самостійної роботи студентів:					
35 балів – усні відповіді на семінарських заняттях. Підсумковий бал за семінарські заняття визначається на основі вирахування середнього арифметичного із всіх усних оцінок;					
35 балів – письмові (тестові) контрольні роботи (3 контрольні роботи по темах лекцій + 2 контрольні роботи по темах семінарських занять). Максимальний бал за кожну роботу – 5;					
15 балів – самостійна робота студентів (письмова (тестова) контрольна робота на визначену тематику).					
15 балів – відвідування студентами занять із курсу (по 1 балу за кожне заняття).					
Критерії оцінювання за 100-бальною шкалою					
90-100 балів Здобувач освіти вільно володіє навчальним матеріалом, глибоко розуміє зміст дисципліни, вміє систематизувати, аналізувати й узагальнювати теоретичний матеріал. Відповіді логічні, повні, аргументовані, з використанням наукової термінології, прикладів, ілюстрацій або цитат. Студент самостійно знаходить і застосовує додаткову інформацію, ефективно використовує сучасні інноваційні технології, впевнено презентує матеріал, висловлює власну думку та обґрунтовує її, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили, проявляє інтерес до актуальних проблем навчальної дисципліни.					
80-89 балів Здобувач освіти засвоїв навчальний матеріал у достатньому обсязі, демонструє глибоке розуміння змісту					

дисципліни, здатність до аналізу, систематизації й узагальнення. Відповіді логічні, аргументовані, з використанням наукової термінології, прикладів або цитат. Студент самостійно знаходить додаткову інформацію, використовує сучасні інформаційні технології, вміє презентувати матеріал, висловлює власну думку та обґрунтовує її. Виявляє самостійність у здобутті знань і здатен застосовувати їх у нестандартних ситуаціях, успішно виконав передбачені програмою завдання, але при конкретному аналізі допускає незначні неточності.

70-79 балів Студент активно працює протягом усього курсу, виявляє знання і розуміння основних положень з дисципліни, вміє аналізувати, порівнювати та узагальнювати матеріал, однак у відповідях допускає окремі похибки і неточності, які не впливають на загальну картину знань і свідчать про розуміння здобувачем вищої освіти матеріалу курсу. Виконує навчальні завдання під керівництвом викладача, але не вміє самостійно і творчо мислити. Здобувач освіти застосовує знання на практиці; узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускає незначні помилки у формулюванні висновків, застосуванні теоретичних знань на практиці.

60-69 балів Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень навчальної дисципліни; достатньо активно працює протягом курсу, виконує навчальні завдання переважно під керівництвом викладача; може аналізувати, порівнювати й узагальнювати матеріал, проте демонструє обмежену самостійність і творчість у мисленні, припускається окремих неточностей у формулюванні висновків і використанні теоретичних положень.

50-59 балів Студент володіє навчальним матеріалом на мінімальному репродуктивному рівні без достатнього розуміння, виявляє труднощі при аналізі, порівнянні та узагальненні інформації, потребує постійної допомоги і контролю з боку викладача. Відповіді на запитання неповні, фрагментарні, без належного обґрунтування або прикладів. Допускає суттєві неточності у формулюванні висновків, застосуванні теоретичних знань на практиці, що свідчить про поверхове засвоєння навчального матеріалу. Комунікативні уміння та навички сформовані частково; під час відповіді допускає суттєві помилки; має елементарні нестійкі навички виконання завдань; не зовсім точно трактує поняття і терміни, допускає неточності при викладі матеріалу. На заняттях студент поводить пасивно, не виявляє ініціативи в навчальній діяльності, рідко бере участь у дискусіях чи колективній роботі.

26-49 балів Студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, не розуміє більшості основних положень дисципліни, допускає приципові (суттєві) помилки завдань, не володіє науковою термінологією, не розуміє конкретних теоретичних і практичних завдань. На заняттях поводить пасивно, не виявляє ініціативи, не бере участі в обговореннях, комунікативні навички не сформовані. Під час відповідей і виконання практичних завдань припускається грубих помилок, не вміє логічно та послідовно викладати думки. Має значні труднощі з аналізом, порівнянням та узагальненням інформації, не здатний самостійно застосовувати знання на

	практиці. Виконання навчальних і практичних завдань можливе лише за безпосередньої допомоги викладача або за зразком. 0-25 балів Студент не виявляє необхідних знань із дисципліни, не розуміє основних понять і положень навчального матеріалу. На заняттях пасивний, часто відсутній або не готовий до занять. Відповіді відсутні або не відображають мінімального рівня засвоєння матеріалу. Не здатний пояснити базові терміни, закономірності чи принципи курсу. Не виконує або неправильно виконує практичні завдання навіть за зразком; не вміє застосовувати знання на практиці. Потребує постійного контролю й допомоги викладача. Рівень сформованості навчальних умінь і навичок є недостатнім.
Вимоги до письмової роботи	Письмові контрольні роботи передбачені на 4 семінарі (за темами 1, 2, 3 і 4 семінарів) та на 8 семінарі (за темами 5, 6, 7 і 8 семінарів). Передбачено 2 розгорнуті запитання, час виконання – 30 хвилин. Максимальний бал за кожну із робіт – 100 балів (по 50 балів на кожне запитання. Структура оцінювання відповіді на розгорнуте запитання: 10 б. – відповідь складається із 1–2 речень, містить узагальнюючу інформацію про історичний період або одиничні конкретні факти. 20 б. – відповідь не структурована, вступ і висновок відсутні; студент демонструє знання окремих історичних фактів, дат, подій, процесів, постатей або допускає значні помилки; не володіє історичною хронологією, історичною географією, термінами і поняттями; узагальнення відсутні. 30 б. – відповідь структурована в рамках основної частини, не містить яскраво вираженого вступу чи висновку; студент розкриває історичний процес в рамках питання із значними пробілами та розривами; демонструє знання найбільш важливих історичних фактів, дат, подій, процесів, постатей, допускає значні помилки; на задовільному рівні володіє історичною хронологією, історичною географією, термінами і поняттями; у відповіді практично відсутні узагальнення або вони дуже фрагментарні. 40 б. – відповідь структурована, містить або вступ або висновок; студент розкриває історичний процес в рамках конкретного питання із певними пробілами та розривами; демонструє знання значної кількості історичних фактів, дат, подій, процесів, постатей, проте допускає окремі помилки; володіє історичною хронологією, історичною географією, термінами і поняттями; робить фрагментарні узагальнення, усвідомлює роль і значення конкретних подій в історії України. 50 б. – відповідь детально структурована, містить вступ, основну частину та висновок; студент повноцінно розкриває історичний процес в рамках конкретного питання; демонструє знання значної кількості конкретних історичних фактів, дат, подій, процесів, постатей; на високому рівні володіє історичною хронологією, історичною географією, термінами і поняттями; водночас робить узагальнення та висновки з питання, розуміє ширший контекст конкретних подій, усвідомлює їх роль і значення в історії України, демонструє володіння науковою літературою з теми. Тестові контрольні роботи проводяться за підсумками кожної

	лекційної теми у формі тестування в системі дистанційного навчання. Тестування включає 15 запитань; час виконання – 15 хвилин. Тестова робота по самостійній роботі включає 30 запитань, час виконання – 30 хвилин. Вимоги до презентації по самостійній роботі: мінімальний обсяг – 20 слайдів; візуалізований характер, гармонійне поєднання зображень та тексту, наявність самостійно підготовлених схем і таблиць; всі елементи презентації мають бути підготовлені студентом самостійно, із дотриманням вимог академічної доброчесності.
Семінарські/практичні заняття	Виступи на семінарських заняттях оцінюються за 5-бальною шкалою. Під час виставлення оцінок у електронному журналі враховується наступне співвідношення 5-бальної і 100-бальної систем оцінювання: 5+ – 100 б. 5 – 93 б. 5- – 87 б. 4+ – 80 б. 4 – 73 б. 4- – 67 б. 3+ – 60 б. 3 – 53 б. 3- – 47 б. 2+ – 40 б. 2 – 33 б. 2- – 27 б. 1+ – 20 б. 1 – 13 б. 1- – 7 б. Відмова від виступу – 1 б. Активна усестороння участь на занятті може оцінюватися у 0,25 або 0,5 б., які додаються до підсумкової оцінки наприкінці семестру. Максимальна кількість балів, яка може бути добавлена в такий спосіб – 4 б.
Умови допуску до підсумкового контролю	Студент допускається до підсумкового контролю за умови відпрацювання усіх пропущених занять і негативних оцінок; виконання усіх передбачених форм роботи. Для отримання підсумкової оцінки протягом семестру студент зобов'язаний отримати як мінімум 50 б.
Підсумковий контроль	Залікова оцінка виставляється за результатами навчання студентів протягом семестру.

7. Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи. Виконання письмових робіт у процесі вивчення навчальної дисципліни є обов'язковим для всіх здобувачів вищої освіти. Інформація щодо результатів тестування, виконання індивідуальних / групових робіт, презентації результатів самостійної роботи, загальна оцінка змістового модуля в цілому надається кожному здобувачеві вищої освіти індивідуально, що відображено в електронному журналі. Неприпустимими є плагіат та списування. Інформація щодо оцінки виконання письмового завдання надається здобувачеві освіти після представлення результатів виконання роботи. Результати виконання письмового завдання надаються згідно з розкладом семінарських занять.

Академічна доброчесність. Викладання навчальної дисципліни та взаємодія із здобувачем вищої освіти ґрунтуються на основі положень нормативно-правових документів та принципів академічної доброчесності, що регламентують діяльність здобувачів освіти та науково-педагогічних працівників: Кодекс честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

(<http://surl.li/vystzz>), Положення про Комісію з питань етики та академічної доброчесності Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (<http://surl.li/fhjki>), Положення про запобігання академічному плагіату в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника (<http://surl.li/qwibaw>), Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (<http://surl.li/lympni>).

Відвідування занять. Порядок та організація контролю знань здобувачів вищої освіти визначаються Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника (<http://surl.li/rokxqk>).

Неформальна освіта. Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника (<http://surl.li/vvwxlh>).

8. Рекомендована література

Основна література

- 1.Бойко О. Історія України: посібник. К.: Академія, 2002. 656 с.
- 2.Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної нації XIX–XX століття. Київ: Yakaboo Publishing, 2019. 656 с.
- 3.Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Київ: Портал, 2024. 416 с.
- 4.Єсельчик С. Історія України: становлення модерної нації. К.: Laurus, 2011. 376 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Yekelchik_Serhii/Istoriia_Ukrainy_stanovlennia_modernoii_natsii/.
- 5.Історія України: підручник для студентів неісторичних спеціальностей вищих навчальних закладів / [О. М. Бут, М. І. Бушин, Ю. І. Вовк та ін.]; за заг. ред. д.і.н., проф. М. І. Бушина, д.і.н., проф. О. І. Гуржія; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси: ЧДТУ, 2016. 644 с. URL: <https://academyssu.com.ua/sites/default/files/020063092.pdf>.
- 6.Історія України: Хрестоматія / Упор. В.М. Литвин. К.: Наукова думка, 2013. 1056 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0010233>.
- 7.Литвин В. Історія України: підручник. К.: Наукова думка, 2013. 991 с.
- 8.Паска Б. Історія України. Навчально-методичний посібник для студентів неісторичних спеціальностей. Івано-Франківськ, 2024. 107 с. URL: <https://lib-repo.pnu.edu.ua/handle/123456789/20417>.
- 9.Паска Б. Історія України. Хрестоматія для студентів неісторичних спеціальностей. Івано-Франківськ, 2024. 177 с.
- 10.Плохій С. Брама Європи. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. 496 с. URL: <https://surl.li/cvnxs>.
- 11.Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. К.: Критика, 2006. 584 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Yakovenko_Natalia/Narys_istorii_serednovichnoi_ta_rannomodernoi_Ukrainy.pdf?

Додаткова література

- 1.25 років незалежності: нариси історії творення нації та держави / Відп. ред. В. Смолій; Кер. авт. кол. Г. Боряк; Авт. кол.: В. Головка (коорд. проекту), В. Даниленко, С. Кульчицький, О. Майборода, В. Смолій, Л. Якубова, С. Янішевський. НАН України. Інститут історії України. К.: Ніка-Центр, 2016. 796 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/11051>.
- 2.Баран В. Україна: новітня історія (1945–1991 рр.). Львів: [Ін-т українознав. ім. І. Крип'якевича НАН України], 2003. 667 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001059>.
- 3.Баран В. Україна після Сталіна: Нарис історії 1953–1985 рр. Львів, 1992.
- 4.Бойко О. 30 років незалежності України. Т. 1: До 18 серпня 1991 року. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Boiko_Oleksandr/30_rokiv_nezalezhnosti_Ukrainy_T_1_Do_18_serpnia_1991_roku/.
- 5.Бойко О. 30 років незалежності України. Т. 2: Від 18 серпня 1991 р. до 31 грудня 1991 р. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Boiko_Oleksandr/30_rokiv_nezalezhnosti_Ukrainy_T_2_Vid_18_serpnia_a_1991_r_do_31_hrudnia_1991_r/.
- 6.Бойко О. Нариси з новітньої історії України (1985–1991 рр.). URL:

- [https://chtyvo.org.ua/authors/Boiko_Oleksandr/Narysy_z_novitnoi_istorii_Ukrainy_1985 - 1991 rr/](https://chtyvo.org.ua/authors/Boiko_Oleksandr/Narysy_z_novitnoi_istorii_Ukrainy_1985_-_1991_rr/).
7. Гай-Нижник П. УНР та ЗУНР: становлення органів влади і національне державотворення (1917-1920 рр.). Київ: ЩЕК, 2010. 303 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000817>.
8. Горобець В. «Волимо царя східного...» Український Гетьманат та російська династія до і після Переяслава / В. Горобець; Український науковий ін-т Гарвардського ун-ту. К.: Критика, 2007. 464 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Horobets_Viktor_Mykolaiovych/Volymo_tsaria_skhidnoho_Ukrainskyi_Hetmanat_ta_rosiiska_dynastiia_do_i_pislia_Pereiaslava/.
9. Грицак Я. Нарис історії України : Формування модерної української нації XIX–XX ст. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Hrytsak_Yaroslav/Narys_istorii_Ukrainy/.
10. Грушевський М. Нарис історії українського народу. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2022. 576 с.
11. Даниленко В. Україна в 1985-1991 рр.: остання глава радянської історії : монографія. Київ: Ін-т історії НАНУ, 2018. 276 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000014609>.
12. Дорошенко Д. Нарис історії України: в 2 т. Т. 1 : До половини XVII століття. 1992. 228 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001416>.
13. Історія світової та української культури: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. А. Греченко, І. В. Чорний, В. А. Кушнерук, В. А. Режко. К., 2010.
14. Історія української культури / Під заг. ред. І. Крип'якевича. К., 1991–1993.
15. Історія української культури: Зб. матеріалів і документів / Упоряд. Б. І. Білик, Ю. А. Горбань, Я. С. Калакура та ін. К., 2000.
16. Історія української та зарубіжної культури: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С. М. Клапчук, В. Ф. Остафійчук, Б. І. Білик. К., 2002.
17. Касьянов Г. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960-80-х років. К., 1995.
18. Котляр М. Історія суспільного життя Русі: нариси. К., 2016. 288 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0009216>.
19. Котляр М. Історія України в особах. Давньоруська держава. К.: Україна, 1996. 238 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0008386>.
20. Кульчицький С. Червоний виклик. Історія комунізму в Україні від його народження до загибелі : [у 3 кн.] / Станіслав Кульчицький. Київ : Темпора, 2013. Кн. 3 . 2013. 386 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000022146>.
21. Литвин М., Науменко К. Історія ЗУНР. Львів: ОЛІП, 1995. 361 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000020282>.
22. На бій за волю. Перемога через поразки. Україна у війнах і революціях 1914–1921 років. / А. Руккас [та ін.]. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2016. 351 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000022153>.
23. Нариси історії Української революції 1917–1921 років : у 2 кн. / редкол.: В. А. Смолій (голова) [та ін.] ; [авт. кол.: В. Ф. Верстюк (керівник) та ін.] ; НАН України, Ін-т історії України. Київ : Наук. думка, 2011–2012. Кн. 1. 2011. 386 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0005038>.
24. Нариси історії Української революції 1917–1921 років : у 2 кн. / редкол.: В. А. Смолій (голова) [та ін.] ; [авт. кол.: В. Ф. Верстюк (керівник) та ін.] ; НАН України, Ін-т історії України. Київ : Наук. думка, 2011–2012. Кн. 2 . 2012. 460 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0005036>.
25. Паска Б. Валентин Мороз: прапор українського дисидентства. Івано-Франківськ: Фоліант, 2018. 366 с.
26. Паска Б. Заходи КДБ при Раді Міністрів УРСР щодо припинення протестної активності українських дисидентів-політв'язнів у 1970-х рр. Сторінки історії: збірник наукових праць. Вип. 55. К., 2022. С. 224–239. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5244.55.2022.269758>.
27. Паска Б. Профілактична робота КДБ проти українських дисидентів: прикарпатський вимір. Володимир Грабовецький – історик України: колективна монографія / за ред. І. Цепенди, І. Райківського, О. Єгрешія. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2025. С. 171–184.
28. Паска Б. Реакція Комітету державної безпеки на створення Української гелсінської групи (1976–1977 рр.). Культурологічний альманах. 2024. № 3. С. 166–175. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.3.18>.
29. Плохій С. Остання імперія : занепад і крах Радянського Союзу / Сергій Плохій, пер. з

- англ.: Я. Лебеденко, А. Саган. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2019. 512 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000018219>.
30. Повість минулих літ: літопис. К.: Веселка, 1989. 220 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0004661>.
31. Рєєнт О. Усі гетьмани України: легенди, міфи, біографії. Харків: Фоліо, 2008. 414 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001165>.
32. Ричка В. Лицар Духу: Володимир Великий в історії та пам'яті. К., 2015. 131 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0004237>.
33. Смолій В., Степанков В., Горобець В., Чухліб Т. Дипломатія на «межі світу»: міжнародні відносини та зовнішня політика Української держави (XVII ст. – 1750-ті рр.). Посібник для університетів. К.: Вид-во «AMENHOTEP» 2016. 320 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Stepankov_Valerii/Dyplomatiia_na_mezhi_svitu_mizhnarodni_vidnosyn_y_ta_zovnishnia_polityka_Ukrainskoi_derzhavy_XVII_st/.
34. Судовий процес Валентина Мороза: розсекречені матеріали / упор. Б. Паска. Брустури: Дискурсус, 2021. 704 с.
35. Толочко П. Київська Русь. К.: Абрис, 1996. 360 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000017919>.
36. Україна крізь віки : в 15 т. / ред. В. А. Смолій ; НАН України, Ін-т історії України. Київ : Альтернативи, 1998. Т. 10 : Українські визвольні змагання 1917–1921 рр. / О. С. Рубльов, О. П. Рєєнт. 1999. 319 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001319>.
37. Україна крізь віки: в 15 т. / ред. В. А. Смолій. К.: Альтернативи, 1998. Т. 4: Київська Русь / О. Толочко, П. Толочко. 1998. 351 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001615>.
38. Україна крізь віки: в 15 т. в 15 т. / ред. В. А. Смолій. К.: Альтернативи, 1998. Т. 7: Українська національна революція XVII ст. (1648-1676 рр.) / В. А. Смолій, В. С. Степанков. 1999. 351 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000526>.
39. Україна крізь віки: в 15 т. в 15 т. / ред. В. А. Смолій. К.: Альтернативи, 1998. Т. 8: Гетьманська Україна / О. І. Гуржій, Т. В. Чухліб. 1999. 303 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000520>.

Викладач
кандидат історичних наук, доцент
кафедри історії України
і методики викладання історії

Богдан ПАСКА